

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ О.М. БЕКЕТОВА

ЖОРЖ АЛЬ ЖАММАЛЬ

УДК [811.111+811.161.2]

**СТРАТЕГІЯ МІНІМІЗАЦІЇ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ В СИСТЕМІ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ**

21.04.02 – економічна безпека суб'єктів господарської діяльності

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2019 р.

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному університеті радіоелектроніки Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: - доктор технічних наук, професор
Тімофєєв Володимир Олександрович,
Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова,
професор кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту.

Офіційні опоненти: - доктор економічних наук, доцент
Погорелов Юрій Сергійович,
Рахункова Палата України (м. Київ),
радник Члена Рахункової Палати;

- кандидат економічних наук, доцент
Хомів Олена Володимирівна,
Львівський державний університет внутрішніх справ,
доцент кафедри економіки та економічної безпеки.

Захист відбудеться «09» липня 2019 р. о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.089.01 у Харківському національному університеті міського господарства імені О.М. Бекетова за адресою: м. Харків, вул. Маршала Бажанова, 17, у залі засідань Вченої ради (конференц-зал № 1).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова за адресою: м. Харків, вул. Маршала Бажанова, 17.

Автореферат розісланий «07» червня 2019 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. В. Кадничанський

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах європейської інтеграції України питання ефективної протидії корупційним проявам у системі економічної безпеки підприємства все частіше стають необхідною передумовою для підтримки та продовження реформ в Україні за рахунок міжнародного фінансової підтримки. Вітчизняні суб'єкти господарювання незалежно від їх розміру постійно стикаються з корупцією, особливо у відносинах між бізнесом і державними органами головним чином, в бізнес-ліцензуванні, оподаткуванні та на митниці. Рівень корупції становить 4-10 % обороту компаній, а деякі компанії втрачають бізнес через корупційні дії конкурентів. Проведені дослідження з питань протидії корупції, у яких розглядається роль урядових (неурядових) організацій та бізнесу, зокрема малого та середнього, дають можливість стверджувати, що великий бізнес є рушієм корупції, оскільки малий і середній змушені застосовувати корупційні схеми, щоб небанкрутувати, а великий – щоб отримати надприбутки. Для вирішення цієї проблеми необхідно розробити та запровадити систему попередження корупційної поведінки, які повинні бути засновані на визнаних міжнародних антикорупційних стандартах. Основним елементом такої системи є розробка та впровадження стратегії мінімізації корупційних ризиків у системі економічної безпеки.

Проблеми економічної безпеки суб'єктів господарювання стали предметом системних та ґрунтовних досліджень багатьох зарубіжних та вітчизняних учених-економістів, зокрема загальнотеоретичним питанням вивчення економічної безпеки, оцінці й механізму її забезпечення присвячено роботи В. Бабаєва, П. Бубенка, З. Варналія, Н. Гавловської, В. Гапоненко, В. Геєця, Р. Дацків, В. Забродського, С. Ілляшенка, Г. Козаченко, О. Ляшенко, Т. Момот, Є. Овчаренка, С. Плотницької, Є. Рудніченка, Л. Шутенка, Ю. Щеглова та ін. Проблема аналізу поняття корупції присвячено ряд робіт закордонних учених А. Аслунда, Д. Брінкенхоффа, К. Веллінгтона, А. Вілсона, Н. Воланіна, Н. Леффа, Д. Мюллера, Дж. Найа, Дж. Поупа, С. Роуз-Екермана, К. Фрідріха, Е. Фрішмана, А. Хайденхаймера, Б. Хіндеса, С. Хантінгтона та вітчизняних вчених, дослідників корупційних відносин і процесів Л. Андрущенко, М. Білинської, Т. Безверхнюка, Є. Вдовиченко, Д. Дзвінчука, Н. Липовської, В. Литвиненко, М. Месюк, А. Міхненко, О. Мусієнко, О. Настечко, С. Серьогіна, Н. Сорокіної, І. Хожила та ін. Відмічаючи фундаментальний характер теоретико-методологічних розробок, слід наголосити на відсутності комплексних досліджень із проблем розробки стратегії мінімізації корупційних ризиків у системі управління економічною безпекою суб'єктів господарювання. Зокрема, не приділено належної уваги дослідженню стану економічної безпеки підприємств з урахуванням дії корупційних ризиків, визначення основних напрямків поліпшення стану безпеки через розробку та впровадження стратегій мінімізації ризиків. Актуальність цієї проблеми, її теоретичне й практичне значення зумовили вибір

теми, її обґрунтування та визначення мети й завдань дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота є складовою частиною науково-дослідних робіт Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова в межах державної бюджетної тематики: «Інформаційно-аналітичне забезпечення функціонування системи управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання України в сучасних умовах: теорія, методологія, практика», етап 2 «Управління фінансово-економічною безпекою, інформаційно-аналітичне забезпечення та конкурентна розвідка: облік, аудит, оподаткування» (2017 р., номер державної реєстрації 0116U005339) – автором удосконалено концептуальний підхід до розробки стратегії мінімізації корупційних ризиків в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретико-методичних положень та обґрунтування практичних рекомендацій щодо розробки та впровадження стратегії мінімізації корупційних ризиків у системі управління економічною безпекою суб'єктів господарювання.

Досягнення поставленої мети зумовило вирішення таких завдань:

- дослідити теоретичні аспекти та систематизувати сучасні тенденції прояву корупції для світового та українського бізнесу з обґрунтуванням шляхів її часткового або повного подолання;
- проаналізувати норми міжнародного та національного законодавства в сфері боротьби та протидії корупції;
- узагальнити теоретичні положення та методичні підходи щодо інформаційно-аналітичного забезпечення оцінювання рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання та на цій основі запропонувати параметри оцінювання рівня комплаєнс-складової в системі економічної безпеки;
- обґрунтувати та розробити науково-практичний підхід до побудови антикорупційного комплаєнсу в системі управління економічною безпекою суб'єктів господарювання;
- розробити методичний підхід до оцінювання корупційних ризиків у діяльності суб'єктів господарювання та обґрунтувати шляхи практичної реалізації;
- запропонувати стратегію мінімізації корупційних ризиків у діяльності суб'єктів господарювання з метою посилення економічної безпеки.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання шляхом упровадження розробленої стратегії мінімізації корупційних ризиків.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів розробки та впровадження стратегії мінімізації корупційних ризиків у системі управління економічною безпекою суб'єктів господарювання.

Методи дослідження. Теоретико-методичною основою дослідження стали наукові праці провідних вітчизняних учених і зарубіжних учених-

економістів, законодавчі й нормативні акти України у сфері удосконалення стратегії забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання щодо протидії корупції. Для розв'язання поставлених у роботі завдань використовувалися загальнонаукові й спеціальні *методи: абстрактно-логічний аналіз* – для теоретичного узагальнення й обґрунтування напрямів та результатів дисертаційної роботи; *порівняння* – для виявлення тенденції прояву корупції для світового та українського бізнесу; *системного аналізу* – для аналізу норм міжнародного та національного законодавства у сфері боротьби та протидії корупції; *таксономії* – для комплексної оцінки стану економічної безпеки суб'єктів господарювання; *експертні методи* – для оцінки корупційних ризиків у діяльності суб'єктів господарювання; *графічний метод* – для наочного зображення й схематичного представлення теоретичних і практичних результатів дослідження.

Інформаційно-правовою базою дисертаційної роботи є законодавчі й нормативно-правові акти України, матеріали Державної служби статистики України, фінансова звітність комунальних підприємств, інформаційно-аналітичні матеріали й науково-методичні розробки вчених, монографії та публікації вітчизняних і зарубіжних авторів, інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у створенні теоретико-методичних засад і практичних рекомендацій із формування стратегії мінімізації корупційних ризиків у системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання. Основні результати проведеного наукового дослідження, що визначають його наукову новизну, полягають у наступному:

удосконалено:

стратегію мінімізації корупційних ризиків у системі управління економічною безпекою суб'єктів господарювання, яка на відміну від існуючих, базується на комплексі заходів з управління корупційними ризиками, що дозволяє визначити та оцінити ймовірність та масштаби наслідків корупційних порушень, оцінити заходи контролю та своєчасно відзвітувати керівництву суб'єкта господарювання;

підходи до визначення функціональних складових економічної безпеки суб'єктів господарювання, що поряд з відомими складовими враховують комплаєнс-безпеку, яка є вагомою частиною системи безпеки суб'єктів господарювання, що дозволяє оцінити відповідність внутрішніх документів актуальним законодавчим актам та відповідність внутрішніх бізнес-процесів внутрішнім нормативно-правовим документам;

інструментарій до оцінки рівня економічної безпеки комунальних підприємств водопостачання та водовідведення із застосуванням таксономічного методу, який дозволяє об'єднати значний статистичний масив інформації до єдиного інтегрального показника рівня економічної безпеки, що сприяє отриманню більш об'єктивних результатів оцінки стану економічної безпеки підприємства;

підходи щодо організації антикорупційного комплаєнсу як системи протидії корупції на підприємстві, спрямованого на мінімізацію корупційних і репутаційних ризиків, що виникають унаслідок порушення співробітниками

професійних та етичних вимог, установлених внутрішніми документами та антикорупційним законодавством, що наприкінці зміцнює економічну безпеку суб'єкта господарювання;

дістали подальшого розвитку:

алгоритм оцінки корупційних ризиків, який, на відміну від існуючих, включає визначення та оцінювання конкретних бізнес-процесів і основних операцій у діяльності суб'єктів господарювання, при реалізації яких існує висока ймовірність скоєння працівниками корупційних правопорушень як з метою отримання особистої вигоди, так і з метою отримання вигоди самим суб'єктом господарювання;

підходи до побудови «карт корупційних ризиків» суб'єктів господарювання, що включає результати оцінки основних бізнес-процесів на ймовірність і вплив корупційних ризиків, визначення відповідальних осіб, джерел ризиків та ступінь контрольованості.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертаційній роботі положення, висновки й пропозиції можуть бути використані під час впровадження стратегії мінімізації корупційних ризиків у системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання, забезпечують підвищення якості й надійності управлінських рішень.

Алгоритм оцінки корупційних ризиків упроваджено КП «Харківводоканал» шляхом визначення та оцінювання конкретних бізнес-процесів і основних операцій у діяльності, при реалізації яких існує висока ймовірність скоєння працівниками корупційних правопорушень як з метою отримання особистої вигоди, так і з метою отримання вигоди самим суб'єктом господарювання (довідка № 035/2278 від 23.10.2017 р.). Науково-практичний інтерес викликає інструментарій оцінки рівня економічної безпеки із застосуванням таксономічного методу, що дозволив КП «Чугуїввода» проаналізувати складові економічної безпеки, розрахувати інтегральний показник її рівня та розробити пропозиції щодо підвищення рівня економічної безпеки та кращої організації системи протидії корупції на підприємстві (довідка № 05-26/161 від 6 12.01.2018 р.). Результати дослідження використовуються в навчальному процесі Харківського національного університету радіоелектроніки на кафедрі економічної кібернетики та управління економічною безпекою при формуванні навчально-методичного забезпечення та викладанні таких дисциплін, як «Сучасні методи забезпечення надійності персоналу», «Економічна безпека», а також при підготовці атестаційних робіт (акт від 28.12.2017 р.)

Особистий внесок дисертанта. Дисертація є самостійно виконаною науковою роботою, у якій автором особисто сформульовано теоретико-методичні положення і практичні рекомендації щодо розробки стратегії мінімізації корупційних ризиків у системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання. Висновки й результати дослідження автор одержав самостійно та виклав у наукових публікаціях. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційному дослідженні використані тільки ті ідеї та

положення, які отримані автором особисто, про що вказано в переліку наукових праць, наведеному в авторефераті.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження доповідалися та обговорювалися на науково-практичних конференціях: науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і молодих вчених (м. Львів, 2018 р.), III Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Актуальні питання функціонування фінансового ринку в умовах кризових явищ світової економіки» (м. Одеса, 2018 р.), VI Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегічна аналітика та антикорупційний аудит в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки держави, регіону, суб'єктів господарювання» (м. Харків, 2017 р.); V Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми економіки та менеджменту: теоретичні і практичні аспекти» (м. Хмельницький - смт Сатанів, 2017 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи опубліковані в 9 наукових працях, з яких 3 – статті в наукових фахових виданнях України, 3 – статті у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, 3 тези доповідей у матеріалах конференцій. Загальний обсяг публікацій – 6,15 д. а., з них особисто автору належить 5,71 д. а.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (215 найменувань на 23 сторінках), 7 додатків на 26 сторінках, основний текст дисертації – 182 сторінки. Робота містить 17 таблиць та 8 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір і актуальність теми дисертаційної роботи, визначено її мету та завдання, сформульовано об'єкт, предмет і методи дослідження. Установлено наукову новизну отриманих результатів, їх практичне використання й особистий внесок здобувача, наведені відомості про апробацію результатів дисертації, публікації, структуру й обсяг роботи.

У першому розділі «**Теоретичні засади запобігання та протидії корупції**» досліджено сучасні тенденції прояву корупційних явищ для світового та українського бізнесу, проблеми розвитку вітчизняних суб'єктів господарювання в контексті забезпечення їх економічної безпеки щодо протидії корупції; уточнено понятійний апарат щодо характеристик і змістовного наповнення дефініції «корупція»; досліджено норми міжнародного та національного законодавства у сфері боротьби та протидії корупції.

Обґрунтовано, що проблема корупції набуває гострої актуальності та потребує вирішення, оскільки виступає значною перешкодою для розвитку вітчизняного бізнесу за рахунок іноземних інвестицій, створює загрози економічній безпеці, а в зв'язку з цим підвищує ризик втрати суб'єктами господарювання економічної самостійності. Установлено, що відсутність єдиного розуміння та багатоаспектність визначення науковцями дефініції корупції породжує велику кількість суперечностей щодо ефективних шляхів

боротьби з нею, створення механізмів протидії та захисту від корупції.

Доведено, що на сьогоднішній день корупція та її прояви є складним соціальним явищем, що вкрай негативно впливає на всі аспекти соціально-економічного та політичного розвитку держави та бізнесу, загрожує реалізації принципів верховенства права й соціальної справедливості, підриває основи демократії та порушує права людини. Як показали дослідження, багато представників світового та українського бізнесів не мають виваженої політики боротьби з хабарництвом та корупцією.

За відомим індексом сприйняття корупції (CPI), розрахованим міжнародною організацією Transparency International за 2018 рік, Україна здобула 30 балів зі 100 можливих та посіла 130 місце зі 180 країн. Проведене дослідження місця України у світовій системі координат на основі міжнародних рейтингів дало можливість зробити головний висновок: необхідні радикальні реформи національного законодавства у сфері боротьби та протидії корупції та послідовна, виважена державна політика, результативність якої забезпечить зростання міжнародного статусу та рейтингів України.

Доведено, що існує підвищена зацікавленість усіх суб'єктів господарювання у володінні достовірною інформацією, прийомами та методами щодо вирішення проблеми корупційних проявів на всіх ланках функціонування підприємства. Антикорупційні заходи стають вкрай важливим на тлі значного поглиблення міжнародного співробітництва, особливо після підписання договору між Україною та Європейським Союзом, та пріоритетними для тих українських підприємств, які мають іноземних бізнес-партнерів або інвесторів.

У другому розділі **«Інформаційно-аналітичне та методичне забезпечення оцінки стану економічної безпеки комунальних підприємств водопостачання та водовідведення»** розглянуті різні методичні підходи до оцінки рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання, розроблено інструментарій оцінки та шляхи поліпшення стану економічної безпеки підприємств водопостачання та водовідведення, обґрунтовано методичні підходи до побудови антикорупційного комплаєнсу в системі управління економічною безпекою вітчизняних суб'єктів господарювання.

Арсенал методичних підходів до оцінки рівня економічної безпеки суб'єкта господарювання є доволі широким та дозволяє визначати характеристики як функціональних складових безпеки, так і різних напрямів його діяльності. Особливістю запропонованого в роботі підходу є визначення не конкретного узагальненого значення рівня безпеки, а характеристики її стану, причому його діагностика здійснюється різними методами та з використанням різних показників-індикаторів, що не виключає загальноприйнятих методичних підходів до оцінки економічної безпеки підприємства, поданих в економічній літературі, а дозволяє мінімізувати їх недоліки та посилити інтегрованість застосування. Згідно з запропонованим підходом до комплексного оцінювання економічної безпеки, визначено показники, що характеризують стан за складовими фінансової безпеки, техніко-

технологічної безпеки, кадрової безпеки, інформаційної безпеки, комплаєнс-безпеки, екологічної безпеки (рис. 1).

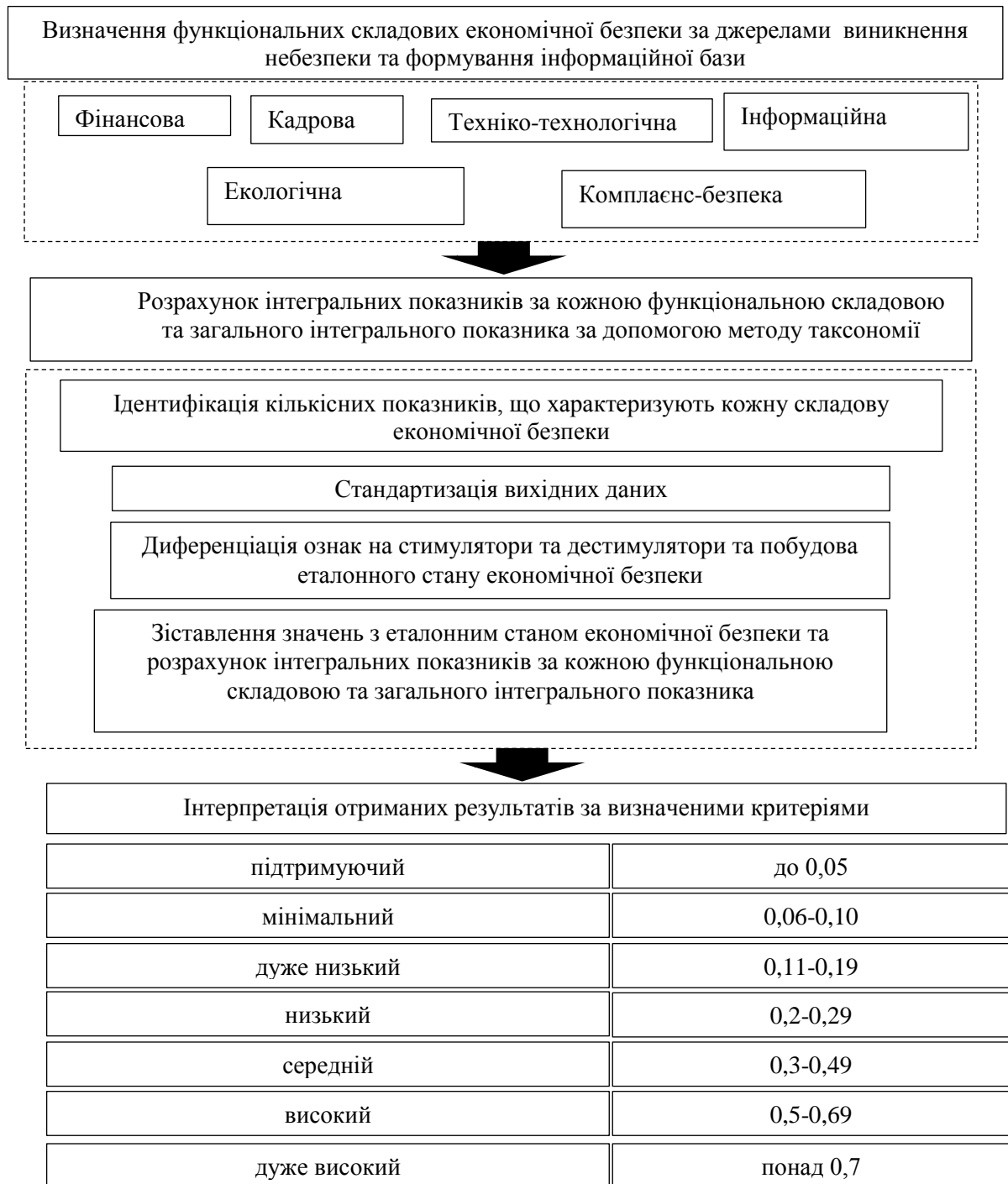

Рис. 1 – Порядок оцінки рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання

Так, на авторський погляд, до складу економічної безпеки необхідно включити комплаєнс-безпеку, яка є вагомою частиною системи безпеки суб'єктів господарювання, що забезпечує відповідність внутрішніх документів актуальним законодавчим нормам та відповідність внутрішніх бізнес-процесів внутрішнім нормативно-правовим актам.

Проаналізовано стан економічної безпеки п'яти найбільших підприємств водопостачання та водовідведення України: ПАТ «Акціонерна компанія

«Київводоканал», КП «Харківводоканал», КП «Дніпроводоканал», Львівського міського КП «Львівводоканал», КП «Маріупольське ВУВКГ» (табл. 1). Було визначено складові інформаційного забезпечення та рівень економічної безпеки на досліджених підприємствах. На основі отриманих даних чітко прослідковуються нестабільні тенденції рівня економічної безпеки комунальних підприємств водопостачання та водовідведення за аналізований період та за всіма функціональними складовими. Найкращий стан економічної безпеки мав ПАТ «Акціонерна компанія «Київводоканал», проте значення інтегрального показника низьке, а найгірший стан – КП «Харківводоканал». Результати оцінки функціональних складових економічної безпеки вказують на те, що фінансова, техніко-технологічна, комплаєнс-безпека та екологічна безпеки мають низькі значення, проте кадрова та інформаційна характеризувалися «середнім» рівнем безпеки.

За результатами розрахунків видно, що на даний час досліджені комунальні підприємства водопостачання та водовідведення знаходяться в критичному стані економічної безпеки, мають не достатньо високу продуктивність праці, нерационально використовують ресурси, не здатні працювати ефективно, повністю використовуючи свій виробничий, фінансовий, кадровий та інші потенціали. Для більшості підприємств був характерний «низький» рівень безпеки, що унеможлиблює продовження функціонування, хоча, зважаючи на зростаючий рівень ворожості зовнішнього середовища, вимагає вдосконалення управління процесом забезпечення економічної безпеки. На основі оцінки рівня економічної безпеки підприємства було розроблено та представлено шляхи поліпшення стану економічної безпеки досліджених підприємств. Основним напрямом є побудова антикорупційного комплаєнсу, що передбачає розробку методики оцінки корупційних ризиків та навчання управлінського персоналу із проведення таких оцінок; правила поведінки та взаємодії співробітників компанії з корпоративним та державним сектором; постійний моніторинг бізнес-партнерів на предмет корупції; розробку заохочень працівників, постачальників і партнерів повідомляти про порушення і гарантування їхньої конфіденційної безпеки; розробку та впровадження антикорупційних комплаєнс-програм на різних рівнях менеджменту.

Удосконалені підходи щодо організації антикорупційного комплаєнсу як системи протидії корупції на підприємстві, спрямованого на мінімізацію корупційних і репутаційних ризиків, що виникають унаслідок порушення співробітниками професійних та етичних вимог, установлених внутрішніми документами та антикорупційним законодавством, що в кінцевому рахунку зміцнює економічну безпеку суб'єкта господарювання.

У третьому розділі **«Розробка та впровадження стратегії мінімізації корупційних ризиків у системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання»** запропонована стратегія мінімізації корупційних ризиків, яка включає планування оцінки ризиків, виявлення, аналіз та саму оцінку корупційних ризиків, а також заходи реагування на оцінені ризики; розглянуті та запроваджені підходи до побудови «карт корупційних ризиків» суб'єктів

Таблиця 1 – Таксономічні інтегральні показники економічної безпеки та її складових економічної безпеки суб'єктів господарювання (на прикладі комунальних підприємств водопостачання та водовідведення)

№	Показник	ПАТ «Акціонерна компанія «Київводоканал»				КП «Харківводоканал»				КП «Дніпроводоканал»				ЛМКП «Львівводоканал»				КП «Маріупольське ВУВКГ»			
		2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
1	Фінансова безпека	0,105	0,310	0,329	0,335	0,120	0,301	0,154	0,172	0,105	0,215	0,090	0,132	0,294	0,355	0,314	0,378	0,126	0,269	0,117	0,200
2	Техніко-технологічна безпека	0,232	0,201	0,385	0,464	0,359	0,241	0,345	0,318	0,338	0,390	0,464	0,269	0,338	0,181	0,094	0,144	0,337	0,168	0,323	0,269
3	Кадрова безпека	0,233	0,572	0,417	0,489	0,652	0,661	0,662	0,600	0,617	0,592	0,598	0,442	0,617	0,592	0,598	0,663	0,677	0,615	0,578	0,582
4	Інформаційна безпека	0,074	0,320	0,382	0,364	0,342	0,459	0,541	0,623	0,344	0,210	0,272	0,077	0,313	0,273	0,339	0,379	0,198	0,215	0,345	0,383
5	Комплаєнс-безпека	0,671	0,520	0,600	0,501	0,445	0,451	0,459	0,441	0,631	0,624	0,617	0,666	0,641	0,651	0,661	0,612	0,573	0,524	0,609	0,587
6	Екологічна безпека	0,483	0,541	0,579	0,413	0,585	0,397	0,594	0,338	0,415	0,421	0,414	0,401	0,458	0,471	0,491	0,483	0,351	0,313	0,371	0,392
7	Таксономічний інтегральний показник економічної безпеки	0,194	0,443	0,480	0,385	0,336	0,248	0,205	0,155	0,214	0,229	0,357	0,338	0,300	0,341	0,367	0,338	0,335	0,359	0,358	0,338

господарювання, що включає результати оцінки основних бізнес-процесів на ймовірність і вплив корупційних ризиків, визначення відповідальних осіб, джерел ризиків та ступінь контрольованості.

Підхід до розробки стратегії оцінки та управління корупційними ризиками передбачає детальний аналіз політик, функцій та процесів конкретного суб'єкта господарювання з метою виявлення та оцінки потенційних можливостей для корупційних учинків (ризиків) та розробку і впровадження відповідних конкретних заходів з мінімізації цих ризиків з постійним моніторингом та оцінкою ефективності проведених заходів, що впливає на стратегію мінімізації ризиків.

Запропонована модель стратегії включає взаємопов'язані ключові складові: планування оцінки корупційних ризиків, виявлення та попередній аналіз, безпосередньо оцінку корупційних ризиків, реагування на корупційні ризики, моніторинг та корегування самої стратегії. Кожна складова стратегії складається з декількох етапів, як представлено на рис 2.

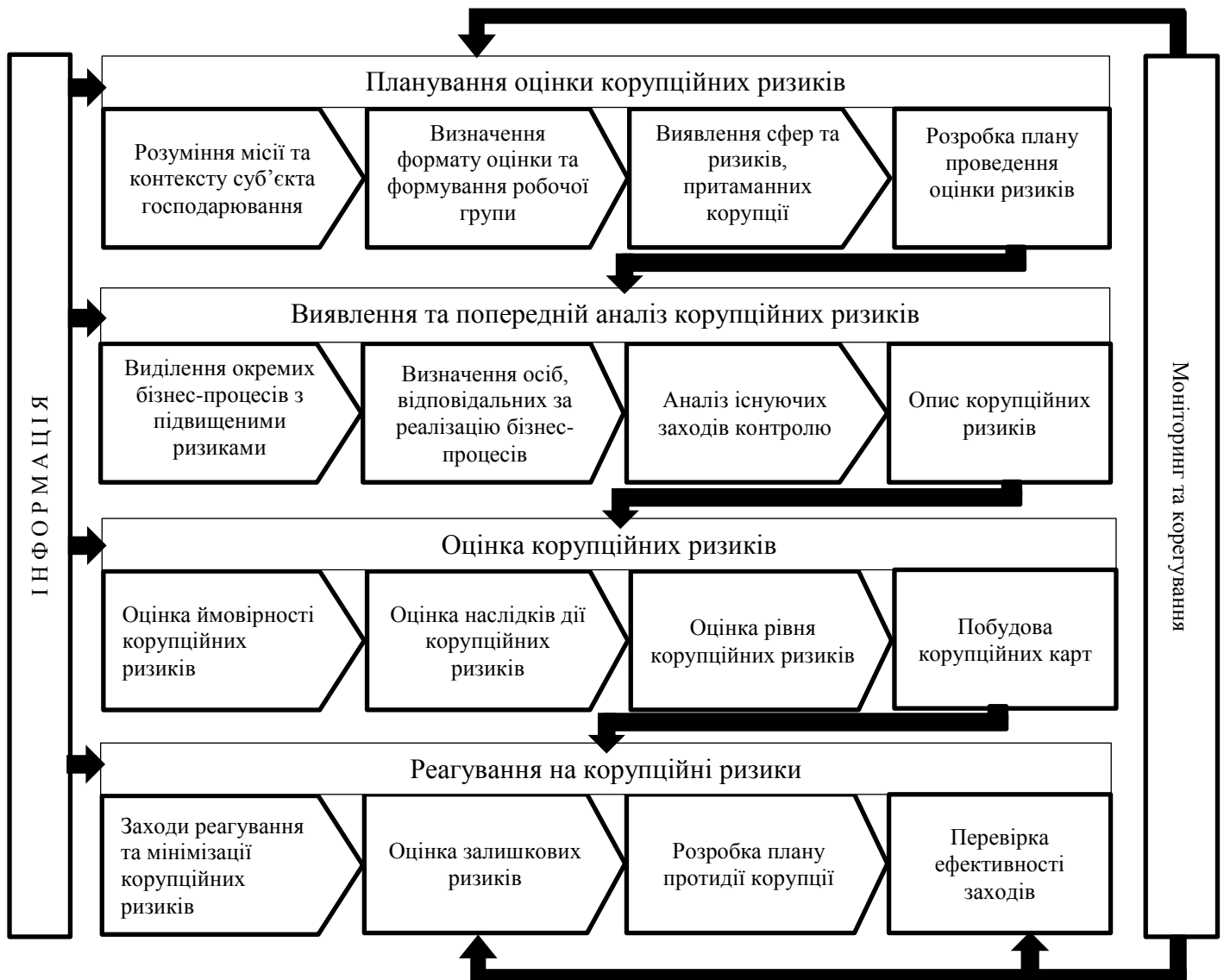

Рис. 2 – Стратегія мінімізації корупційних ризиків в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання

Планування оцінки корупційних ризиків передбачає розуміння місії та контексту суб'єкта господарювання, що дозволяє виявити та зрозуміти, що або хто може впливати на корупційні ризики. Це дало змогу визначити та проаналізувати зовнішні та внутрішні зацікавлені сторони, а також внутрішнє та зовнішнє середовище суб'єкта господарювання.

У залежності від обраного формату оцінки корупційних ризиків визначається склад робочої групи, яка є відповідальною за виконання оцінки корупційних ризиків та розробку плану протидії корупції. Робоча група повинна складатися із 3-10 членів, у залежності від суб'єкта господарювання та кількості працівників. Для підприємств водопостачання та водовідведення рекомендовано робочу групу в складі 7-10 чоловік. На етапі виявлення сфер та ризиків, притаманних корупції та тих, які будуть оцінюватися, до таких входили загальна сфера: управління організацією, управління персоналом, управління фінансами, державні закупівлі, управління документообігом, управління безпекою суб'єкта господарювання; сфера етичної поведінки: конфлікт інтересів, подарунки, хабарництво, й ін., та спеціальна сфера. Остання включає конкретні функції діяльності суб'єктів господарювання, задля яких вона була створена, та виявлення джерел ризику (нормативні, людські та практичні (оперативні) недоліки). Робоча група розробляє план проведення оцінки ризиків, у якому надано заходи та завдання, які виконуються на кожному етапі, відповідальні за здійснення завдань особи та визначені строки.

Наступна складова запропонованої стратегії пов'язана з виявленням та аналізом корупційних ризиків через окремі бізнес-процеси, до яких можна віднести вибір контрагентів, відкриття та закриття банківських рахунків, спонсорство та благодійність, представницькі витрати, цінова політика, взаємодію з державними органами, платежі, закупки, продаж непрофільного або непотрібного майна, діяльність відокремлених підрозділів підприємств.

Наступним є визначення осіб, що реалізують кожний конкретний бізнес-процес та підпроцес, а також осіб, що здійснюють незалежний контроль за реалізацією таких процесів. Окрім того, сформовано перелік посад, пов'язаних з високими корупційними ризиками. До таких працівників встановлені спеціальні вимоги щодо проходження антикорупційних процедур, наприклад, проведення перевірки при прийнятті на роботу щодо попереднього вчинення корупційних порушень, регулярне заповнення форми (декларації) щодо конфлікту інтересів, встановлення вимог щодо регулярного звітування про дотримання антикорупційного законодавства працівником та про випадки вимагання чи підбурювання працівника до вчинення корупційних правопорушень тощо. Для кожного процесу, пов'язаного з корупційним ризиком, складений опис можливих ризиків, при реалізації яких виникнення корупційних правопорушень є найбільш імовірним.

Наступним етапом при реалізації запропонованої стратегії є оцінка корупційних ризиків, яка включає оцінку ймовірності та наслідків дії, а також оцінку рівня таких ризиків. Для виявлених загроз корупційного вчинку необхідно визначити їх ймовірність, тобто потенційну можливість скористатися чинником корупції для здійснення корупційного вчинку, ураховуючи

ефективність існуючих заходів контролю та протидії корупції. Ймовірність скоєння корупційного вчинку оцінюється за трьома критеріями: низька (зелений) – ймовірність настання корупційного вчинку незначна, а заходи контролю можуть запобігти цьому; середня (жовтий) ймовірність – корупційний випадок відбувся, може повторитися протягом року, але заходи контролю можуть запобігти або значно знизити ризик; висока (червоний) – корупційний випадок відбувся, може повторитися в найближчі декілька місяців, але заходи контролю не ефективні або не надійні. Наслідки дії корупційних ризиків рекомендовано оцінювати за фінансовими втратами, репутаційними втратами, а також за передбаченою законом відповідальністю. Наслідки від загрози корупційних учинків оцінюються також за трьома критеріями: низький (зелений) характеризуються незначними фінансовими втратами до 100 тис. грн., негативним розголосом усередині суб'єкта господарювання та втратою репутації серед працівників, адміністративною та дисциплінарною відповідальністю, необхідністю заходів реагування в дуже незначних масштабах; середній (жовтий) – значні фінансові втрати до 1 млн. грн., негативний розголос та втрата репутації серед сторін безпосередніх контактів, передбачаються адміністративна та кримінальна відповідальності (судові позови проти працівників суб'єкта господарювання), необхідність реорганізації деяких вразливих сфер діяльності та ліквідації проблем; високий (червоний) – великі фінансові втрати більше 1 млн. грн., негативний розголос у провідних ЗМІ та втрата репутації серед широких верст населення, передбачається адміністративна та кримінальна відповідальності (судові позови проти суб'єкта господарювання), потрібно міняти процеси та виділяти ресурси на більш ефективні заходи контролю. Рівень корупційного ризику оцінюється через зіставлення ймовірності та наслідків, для цього використовується матриця оцінки рівня корупційних ризиків (рис. 3). Користуючись цією матрицею, слід ранжувати рівні корупційних ризиків відповідно до позначок на перетині рядків і стовпців: низький рівень – є потенційна ймовірність корупційних учинків при середньому рівні наслідків, що потребує запровадження заходів з усунення чинників корупції протягом адекватного періоду часу; середній рівень – є висока ймовірність корупційного вчинку при середньому рівні наслідків, що вимагає запровадження заходів з усунення чинників корупції якнайшвидше; високий рівень – напевно або майже напевно та досить часто відбуваються корупційні вчинки при високому рівні наслідків, що вимагає негайного запровадження заходів з усунення чинників корупції.

Отже, за рівнем ймовірності прояву та рівнем впливу наслідків корупційних ризиків на комунальних підприємств водопостачання та водовідведення можна зробити висновок, що велика кількість корупційних ризиків, а саме 16, оцінена за середнім рівнем імовірності та впливу. Це говорить про те, що корупційний випадок відбувся, може повторитися найближчим часом, але заходи контролю можуть запобігти або, принаймні, значно знизити ризик, а також про те, що є необхідність реорганізації деяких уразливих сфер діяльності та ліквідації виявлених проблем.

Рівень ймовірності	Високий		УП ₆ ; УІ ₂	ЗВБ ₁ ; ВДО ₄
	Середній	УМР ₃ ; УМР ₄ ; УФ ₉ ; УФ ₁₀ ; УП ₈	ВДО ₁ ; ВДО ₂ ; УМР ₁ ; УМР ₂ ; УФ ₄ ; УФ ₅ ; УФ ₇ ; УФ ₈ ; УП ₂ ; УП ₃ ; УП ₅ ; ЗВБ ₂ ; ЗВБ ₃ ; УІ ₃ ; УІ ₅ ; УІ ₆	ВДО ₃ ; ДЗ ₁ ; ДЗ ₂ ; ДЗ ₃ ; ДЗ ₄ ; ДЗ ₅ ; УФ ₂ ; УФ ₃ ; УФ ₄ ; УП ₁ ; УП ₄ ; ЗВБ ₄ ; УІ ₁ ; УІ ₄
	Низький		УФ ₁	
		Низький (зелений)	Середній (жовтий)	Високий (червоний)
	Рівень впливу наслідків			

де,

ВДО – група корупційних ризиків «Взаємодія з державними органами»;

ДЗ – Група корупційних ризиків «Державні закупівлі»;

УМР – Група корупційних ризиків «Управління матеріальними ресурсами»;

УФ – Група корупційних ризиків «Управління фінансами»;

УП – Група корупційних ризиків «Управління персоналом»;

ЗВБ – Група корупційних ризиків «Забезпечення внутрішньої безпеки суб'єкта господарювання»;

УІ – Група корупційних ризиків «Управління інформацією»;

i – порядковий номер корупційного ризику у відповідній групі ризиків.

Рис. 3 – Загальна матриця рівня корупційного ризику на комунальних підприємствах водопостачання та водовідведення

Проте найбільш уразливим сектором для діяльності підприємства є 18 корупційних ризиків, що потрапили до червоної зони, прояви яких є недопустимими та можуть негативно вплинути на господарську діяльність підприємства, що у свою чергу не тільки погіршить його фінансово-майновий стан, але й ділову репутацію суб'єкта господарювання.

За результатами аналізу та оцінки корупційних ризиків складені карти корупційних ризиків, які містять інформацію про корупційні ризики за бізнес-процесами, джерела корупційного вчинку, відповідальні особи, існуючі заходи контролю, рівень ймовірності та наслідків, а також загальний рівень ризику. Розроблені карти допомагають визначити пріоритетність корупційних ризиків при розробці плану протидії корупції.

Етапи останніх складових запропонованої моделі стратегії передбачають вибір варіантів реагування на оцінені корупційні ризики, визначення залишкових ризиків, необхідних ресурсів для запровадження заходів мінімізації ризиків, розробку плану протидії корупції та моніторингу виконання. При виборі заходів реагування на ризики треба усвідомити необхідні для їхнього впровадження ресурси. У залежності від наявності ресурсів, а також корупційного ризику, реагування на ризики може передбачати повне їх

усунення або, що більш реально, мінімізацію, тобто зниження рівня ризику (табл. 2). Залишкові ризики, що являють собою ризики, які залишаються після запровадження заходів реагування, мають бути оцінені з точки зору ймовірності та наслідків і включені в план протидії корупції. Рівні залишкових ризиків слугують у якості мети щодо зменшення або усунення корупційних ризиків.

Таблиця 2 – Заходи контролю щодо корупційних ризиків по кожній групі на комунальних підприємствах водопостачання та водовідведення

Група корупційних ризиків	Запропоновані заходи щодо зниження або усунення корупційних ризиків
1	2
Група корупційних ризиків «Взаємодія державними органами»	<p>Обов'язкове повідомлення державного органу, де працював співробітник.</p> <p>Включення інформації стосовно професійної етики до документів, що стосуються відносин суб'єкта господарювання з державними органами (положення до двосторонніх меморандумів про співпрацю), приділивши особливу увагу правилам дарунків.</p> <p>Запровадження внутрішнього правила щодо обов'язку посадових осіб інформувати про спроби колишніх співробітників вплинути на прийняття певного рішення або одержати конфіденційну інформацію.</p> <p>Аналіз обставин та прийняття заходів з недопущення конфлікту інтересів.</p>
Група корупційних ризиків «Державні закупівлі»	<p>Забезпечити чітку відповідність кваліфікаційних критеріїв до учасників процедури закупівель, а також оприлюднення усього обсягу інформації та документів відповідно до закону, вільний та рівний доступ учасників до такої інформації.</p> <p>Забезпечити належне документування кожного етапу, усіх прийнятих рішень у рамках процедури закупівель, а також будь-яких контактів з учасниками процедури закупівлі або спроб таких контактів з їх боку, збереження відповідних документів.</p> <p>Виконання тендерних процедур на прозорій основі.</p> <p>Аналіз інформацій про переможців тендерних процедур.</p> <p>Аналіз доцільності використання посередників.</p>
Група корупційних ризиків «Управління матеріальними ресурсами»	<p>Попередження співробітників про недопустимість використання матеріальних ресурсів суб'єкта господарювання для інших, не викликаних службовою необхідністю цілей.</p> <p>Запровадження правил користування окремими ресурсами, такими, як засоби зв'язку, транспортні засоби тощо.</p> <p>В обов'язковому порядку обліковувати ресурси, надані (передані) співробітникам в особисте користування (на зберігання), проводити періодичні звірки таких ресурсів та потреб у їх подальшому персональному користуванні (зберіганні).</p> <p>Запровадження персональної відповідальності осіб, наділених повноваженнями щодо управління матеріальними ресурсами установи, за неналежне виконання їхніх обов'язків з управління та розпорядження майном.</p> <p>Проведення звірки наявних матеріальних ресурсів із зазначеними у відомостях про придбання та списання (утилізацію).</p> <p>Періодичне проведення інвентаризації та оцінки матеріальних ресурсів.</p>

1	2
Група корупційних ризиків «Управління фінансами»	<p>Обґрунтування та моніторинг економічної доцільності надання знижок, аналіз причин надання індивідуальних преференцій.</p> <p>Проведення періодичних вибірових звірок вартості здійсненої оплати товарів, робіт, послуг із ринковими цінами.</p> <p>Періодичне проведення внутрішнього аудиту використання фінансових ресурсів;</p> <p>Обмеження можливості розміщення замовлення у одного і того ж самого постачальника за відсутністю розумних підстав для цього.</p> <p>Забезпечення максимальної відкритості щодо розміру оплати праці співробітників.</p> <p>Забезпечення обов'язкового погодження з вищим керівництвом кожного факту понаднормових виплат співробітникам.</p> <p>Виключення можливості одноосібного прийняття рішення про розподіл премій.</p> <p>Періодична перевірка обліку робочого часу.</p> <p>Установлення чіткого порядку й форм звітності про витрати коштів; довести ці вимоги до працівників і проводити з ними регулярне навчання з цього питання.</p> <p>Попередження співробітників про відповідальність за підробку та подання завідомо неправдивих відомостей, на основі яких здійснюватимуться компенсаційні виплати.</p> <p>Посилення контролю за звітуванням про понесені витрати.</p>
Група корупційних ризиків «Управління персоналом»	<p>Створення збірника положень про персонал з чітким описом прав і обов'язків співробітників і керівників, процедур оцінки результатів їх роботи, просування по службі, переведення на нижчу посаду або звільнення з роботи тощо.</p> <p>Проведення регулярних тренінгів для персоналу.</p> <p>Упровадження системи щоденної фіксації працівниками своєї роботи в таблиці обліку робочого часу; проведення вибірових або щоденних перевірок.</p> <p>Перегляд положень про структурні підрозділи, а також посадових інструкцій керівників на предмет закріплення в них повноважень з управління персоналом, аби жоден співробітник не залишився поза контролем, за необхідності – внесення відповідних змін;</p> <p>Забезпечення наявності та дієвості каналів для інформування посадовими особами про відомі їм факти правопорушень.</p> <p>Забезпечення контролю за підпорядкованим персоналом (у тому числі запровадження відеоспостереження, коли це дозволено законом, чи доступу до документів).</p> <p>Проведення навчання та підвищення кваліфікації керівників з питань управлінської діяльності; запобігання перевантаженню керівників завданнями, які не дають можливості забезпечувати належний контроль за підлеглими.</p> <p>Розміщення робочого місця керівника таким чином, аби забезпечити можливість безпосереднього контролю за підлеглими.</p> <p>Періодична ротація кадрів з метою уникнення формування занадто близьких чи незалежних стосунків між керівником і підлеглими.</p> <p>Забезпечення посилення контролю щодо співробітників, діяльність яких пов'язана з підвищеним корупційним ризиком.</p> <p>Періодичне проведення анонімних опитувань (анкетування) серед</p>

1	2
	співробітників з метою вивчення рівня задоволеності роботою та загального рівня етики поведінки.
Група корупційних ризиків «Забезпечення внутрішньої безпеки»	Перевірка нових бізнес-партнерів і їхніх посередників та класифікація їх за ступенем ризику. Впровадження антикорупційних положень в угоди з бізнес-партнерами і посередниками; Встановлення нормативів подарунків і представницьких витрат за рівнями співробітників.
Група корупційних ризиків «Управління інформацією»	Розробка внутрішніх положень щодо управління конфіденційною або іншою службовою інформацією та доведення змісту цих положень до персоналу в ході регулярних навчань; Письмове попередження про обмеження, пов'язані з роботою з конфіденційною чи іншою службовою інформацією. Обмеження під час роботи з конфіденційною чи іншою службовою інформацією, зокрема в частині доступу до неї, унеможливлення копіювання, пересилання чи іншого переміщення такої інформації; Обов'язковий облік та періодичні перевірки доступу і використання інформації. Попереджати про недопустимість розголошення конфіденційної та іншої службової інформації особою після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, протягом визначеного законодавством строку. Посилення захисту доступу до електронних ресурсів та забезпечення автоматизованого обліку й контролю доступу до відповідних баз даних, їх зміни. Проведення регулярних перевірок електронних систем безпеки. Періодична зміна паролів (ключів) доступу до електронних ресурсів. Встановлення чіткого порядку доступу до бази даних та регулярне інформування про це співробітників суб'єкта господарювання.

План протидії корупції узагальнює результати процесу оцінки корупції та заходів реагування, а також визначає необхідні ресурси, відповідальні особи, терміни впровадження. Мета плану зі зниження ризиків полягає в зменшенні або усуненні виявлених корупційних ризиків та підвищенні рівня етичної поведінки працівників суб'єкта господарювання. Керівництво повинно вибрати певні заходи, визначені в рамках плану зі зниження ризиків, які найбільше підходять для інституційного запобігання, усунення або скорочення впливу наявного корупційного ризику. Після визначення заходів зі зниження корупційних ризиків має бути запропоновано пріоритетні заходи (відповідно до ступеня корупційного ризику), виконавців з управління ризиками (відповідальні процесів, які повинні виконувати заходи щодо зниження ризиків) та терміни їх реалізації.

Таким чином, запропонована стратегія дозволяє оцінити корупційні ризики в діяльності суб'єктів господарювання, які впливають на подальший розвиток, та розробити й запровадити заходи з мінімізації. Для мінімізації корупційних ризиків у загальному вигляді необхідно забезпечити моніторинг

конфлікту інтересів, упроваджувати механізми оцінки корупційних ризиків і здійснювати контрольну діяльність у кожному бізнес-процесі.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі вирішено актуальне завдання стосовно узагальнення та розвитку науково-теоретичних положень, обґрунтування і розробки методичних підходів щодо впровадження стратегії мінімізації корупційних ризиків у системі управління економічною безпекою суб'єктів господарювання, що дозволяє за рахунок своєчасної оцінки корупційних ризиків передбачити можливість виникнення корупційних правопорушень та зміцнити економічну безпеку суб'єктів господарювання. На основі проведеного дослідження зроблено такі висновки:

1. Досліджено теоретичні аспекти та систематизовано тенденції прояву корупції для світового та українського бізнесу, а також шляхи її часткового або повного подолання. Доведено, що на сьогоднішній день корупція та її прояви є складним явищем, що вкрай негативно впливає на всі аспекти соціально-економічного та політичного розвитку країни, загрожує реалізації принципів верховенства права й соціальної справедливості, підриває основи демократії та порушує права людини. Як за кордоном, так і в Україні суб'єкти господарювання все частіше стикаються з корупційними проявами, особливо у відносинах між бізнесом і державними органами, незалежно від їх розміру. Як показали дослідження, багато представників українського бізнесу не мають виваженої політики боротьби з хабарництвом та корупцією.

2. Проаналізовані норм міжнародного та національного законодавства у сфері боротьби та протидії корупції. Проведене дослідження місця України у світовій системі координат на основі міжнародних рейтингів дало можливість зробити висновок про те, що необхідні радикальні реформи національної законодавства у сфері боротьби та протидії корупції та послідовна, виважена державна політика, результативність якої забезпечить зростання міжнародного статусу та рейтингів нашої держави. Доведено, що існує підвищена зацікавленість усіх суб'єктів господарювання у володінні достовірною інформацією, прийомами та методами щодо вирішення проблеми корупційних проявів на всіх ланках функціонування. Антикорупційні заходи стають вкрай важливим на тлі значного поглиблення міжнародного співробітництва, особливо після підписання договору між Україною та Європейським Союзом та пріоритетними для тих українських суб'єктів господарювання, які мають іноземних бізнес-партнерів або інвесторів. Ця проблема повинна вирішуватися разом з інститутами громадянського суспільства: профспілками, організаціями підприємців, засобами масової інформації.

3. Оцінено інформаційно-аналітичне забезпечення та рівень економічної безпеки суб'єктів господарювання, також визначені шляхи поліпшення стану економічної безпеки досліджених суб'єктів господарювання. У сучасних умовах господарювання підприємство як суб'єкт ринкових відносин, має на меті вчасно реагувати на зміни зовнішнього середовища. Однак своєчасний та

якісний зворотній зв'язок може бути сформований лише за умови ретельної уваги всієї ланки керівництва до управління економічною безпекою суб'єкта господарювання, прийняття оптимальних управлінських рішень, що забезпечують фінансово-економічну безпеку у вигляді зростання прибутку і капіталу, стабілізації діяльності, підвищення добробуту його власників і працівників. Розглянуті різні методичні підходи та інформаційне забезпечення оцінки рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання. Удосконалено підходи до визначення функціональних складових економічної безпеки суб'єктів господарювання, що враховують поряд з відомими складовими комплаєнс-безпеку, яка є вагомою частиною системи безпеки суб'єктів господарювання, що забезпечує відповідність внутрішніх документів актуальним законодавчим актам та відповідність внутрішніх бізнес-процесів внутрішнім нормативно-правовим документам. Проаналізовано стан економічної безпеки п'яти найбільших підприємств водопостачання та водовідведення України: ПАТ «Акціонерна компанія «Київводоканал», КП «Харківводоканал», КП «Дніпроводоканал», Львівського міського КП «Львівводоканал», комунальне підприємство «Маріупольське ВУВКГ». Було визначено складові інформаційного забезпечення та рівень економічної безпеки на досліджених підприємствах. За результатами розрахунків із застосуванням таксономічного методу для більшості досліджуваних підприємств був характерний «низький» рівень безпеки, що уможливило продовження функціонування, хоча, зважаючи на зростаючий рівень ворожості зовнішнього середовища, вимагає вдосконалення управління процесом забезпечення економічної безпеки. На основі оцінки було розроблено та представлено шляхи поліпшення стану економічної безпеки досліджених підприємств.

4. Визначено місце антикорупційного комплаєнсу та розглянуті методичні підходи до його побудови в системі управління економічною безпекою суб'єктів господарювання. Удосконалені підходи щодо організації антикорупційного комплаєнсу як системи протидії корупції, спрямованої на мінімізацію корупційних і репутаційних ризиків, що виникають унаслідок порушення співробітниками професійних та етичних вимог, установлених внутрішніми документами та антикорупційним законодавством, що в кінцевому рахунку зміцнює економічну безпеку суб'єкта господарювання.

5. Досліджені прояви корупційних ризиків та проведено їх оцінку в діяльності досліджених суб'єктів господарювання. Доведено, що успіх у забезпеченні економічної безпеки суб'єкта значною мірою залежить від здатності оцінювати та керувати корупційними ризиками. Ризик сьогодні виступає для комунальних підприємств водопостачання та водовідведення як невід'ємна складова діяльності. Було виявлено, що корупційний ризик для таких комунальних підприємств – це ризик прояву корупційних явищ та/або виникнення корупційних ситуацій, які порушують норми національного та міжнародного антикорупційного законодавства. Представлена методика періодичної оцінки корупційних ризиків є найважливішим інструментом реалізації стратегії їх мінімізації та дотримання юридичними особами приватного права вимог антикорупційних законів держави. Запропонований

алгоритм оцінки корупційних ризиків, який включає визначення та оцінювання конкретних бізнес-процесів і основних операцій у діяльності суб'єктів господарювання, при реалізації яких існує висока ймовірність скоєння працівниками корупційних правопорушень як з метою отримання особистої вигоди, так і з метою отримання вигоди самим суб'єктом господарювання.

6. Розроблено та впроваджено стратегію мінімізації корупційних ризиків у діяльності суб'єктів господарювання, що включає взаємопов'язані ключові складові: планування оцінки корупційних ризиків, виявлення та попередній аналіз, безпосередню оцінку корупційних ризиків, реагування на корупційні ризики, моніторинг та корегування самої стратегії. Розглянуті та запроваджені підходи до побудови «карт корупційних ризиків» суб'єктів господарювання, що включають результати оцінки основних бізнес-процесів на ймовірність і вплив корупційних ризиків, визначення відповідальних осіб, джерел ризиків та ступінь контролюваності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Georges Al Jammal, T. Momot, V. Torkatiuk. Preventing and combating corruption in corporate enterprise. *Комунальне господарство міст. Серія: економічні науки*. Харків. 2016. Вип. 129. С. 29-34.

2. Georges Al Jammal, Vashenko O.M. Development of an international cooperation in an anti-corruption activities as a push to reduce the background of corruption phenomenon in Ukraine. *Вісник Запорізького національного університету : Збірник наукових праць. Економічні науки*. 2017. – С. 150-158.

3. Жорж Аль Жаммаль, Пушак Я.Я. Корупційні ризики у діяльності суб'єктів господарювання: виявлення, оцінка, мінімізація. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія економічна)*. 2018. – С. 236-247.

Наукові праці у виданнях іноземних держав або у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз даних

4. Georges Al Jammal, T. Momot, G. Shapoval. Corporate Culture as a Way of Preventing and Combating Corruption in Corporate Enterprise. *Collection of scientific articles: Problems of Development Modern Science: Theory and Practice*. 2016. – Pp. 245-248.

5. Жорж Аль Жаммаль. Шляхи мінімізації корупційних ризиків в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки*. 2017. Вип. 27. – С. 110-114.

6. Georges Al Jammal, V.O. Timofeev. Corporate governance as an anti-corruption instrument of corporate enterprise. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2018, Вип. 3, Т.1 (258). – С. 7-10.

Праці апробаційного характеру

7. George Al Jammal, T.V. Momot, , B.B.Kraivskiy. Corruption and Corporate Governance: Informational and Analytical Provision // Стратегічна аналітика та антикорупційний аудит в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки держави, регіону, суб'єктів господарювання: матер. VI міжнар. наук-практ. конф. (Харків 26-27 жовтня 2017 р.). Харків: ХНУМГ імені О.М. Бекетова, 2017. С.20-22.

8. AL Jammal, Mizik I., Kuznetsova N. Anti-corruption and bribery defence regulation: FCPA experience // Актуальні проблеми економіки та менеджменту: теоретичні і практичні аспекти: матер. V міжнар. наук-практ. конф. (м. Хмельницький - смт Сатанів, 12-14 травня 2017 р.). м. Хмельницький - смт Сатанів, 2017. С. 5-8.

9. Georges AL Jammal Anti-Corruption Measures of Corporate Enterprises // Актуальні питання функціонування фінансового ринку в умовах кризових явищ світової економіки: збірник матеріалів III міжнар. наук-практ. Інтернет-конференції (м. Одеса 26-27 квітня 2018 р.). Одеса: ОНЕУ, 2018. С. 246-249.

10. Жорж Аль Жаммаль. Оцінка корупційних ризиків в діяльності підприємств // Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих вчених (м. Львів, 19 квітня 2018 р.). Львів: Ліга-Прес, 2018. С.118-119.

АНОТАЦІЯ

Аль Жаммаль Жорж. Стратегія мінімізації корупційних ризиків в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 21.04.02 – економічна безпека суб'єктів господарської діяльності. – Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, Харків, 2019.

Дисертацію присвячено вирішенню важливої наукової проблеми – формуванню стратегії мінімізації корупційних ризиків для забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання. Висвітлено теоретичні аспекти та сучасні тенденції прояву корупції для світового та українського бізнесу, а також досліджено шляхи її часткового або повного подолання. Проведено аналіз норм міжнародного та національного законодавства в сфері боротьби та протидії корупції. Узагальнено теоретичні положення та методичні підходи інформаційно-аналітичного забезпечення оцінювання рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання, та на цій основі визначено параметри оцінювання рівня комплаєнс-складової в системі економічної безпеки. Обґрунтовано та розроблено науково-практичний підхід до побудови антикорупційного комплаєнсу в системі управління економічною безпекою суб'єктів господарювання. Розроблено методичний підхід до оцінювання корупційних ризиків у діяльності суб'єктів господарювання та обґрунтовано

шляхи практичної реалізації. Удосконалено стратегію зниження або усунення корупційних ризиків у діяльності суб'єктів господарювання з метою посилення економічної безпеки.

Ключові слова: стратегія, економічна безпека, суб'єкти господарювання, корупція, корупційні ризики, оцінка, мінімізація, комплаєнс, план протидії корупції, заходи контролю, комунальні підприємства водопостачання та водовідведення.

ABSTRACT

Georges AL Jammal. Strategy of Corruption Risk Minimization in Providing Economic Security of Business Entities. – Manuscript.

Thesis for the degree of candidate of economic sciences, specialty 21.04.02 - economic security business entities. – O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Kharkiv, 2019.

The thesis is devoted to the important scientific problem solution for the strategy of corruption risk minimization in providing economic security of business entities. The theoretical aspects and contemporary trends of corruption manifestation for the world and Ukrainian business are covered, as well as ways of its partial or complete overcoming. The analysis of the international and national legislation in the sphere of fighting and combating corruption was carried out. The theoretical provisions and methodological approaches to information and analytical support for assessing the level of economic security of economic entities are generalized, and on this basis, the parameters for assessing the level of compliance component in the system of economic security are identified. The scientifically-practical approach to anticorruption compliance in the system of economic security management of economic entities is substantiated and developed. A methodical approach to the assessment of corruption risks in the activities of business entities is developed and ways of practical implementation are substantiated. The strategy of reducing or eliminating corruption risks in the activities of business entities with the aim of enhancing economic security is improved.

Keywords: strategy, economic security, business entities, corruption, corruption risks, assessment, minimization, compliance, anti-corruption plan, control measures, enterprises of water services.